

KÄSKKIRI

Tallinn

Kuupäev digiallkirjas nr 1-1/9

Arheoloogilise leiukoha määramine

Muinsuskaitseaduse (edaspidi *MuKS*) § 25 lg 3, § 26 lg 1 ja lg 2 alusel:

1. Määratakse arheoloogiliseks leiukohaks Võru maakonnas Setomaa vallas Popovitsa külas Järvere (KÜ 73201:001:0077), Mäetaguse (KÜ 93401:002:0423), Raestiku (KÜ 93401:002:0156), Piiririba (KÜ 73201:001:0078) ja Sanatooriumi-Popovitsa tee (KÜ 93401:001:0241) katastriüksustel asuva maa-ala nimetusega „Arheoloogiline leiukoht Popovitsa“.
2. Kehtestan arheoloogilise leiukoha maa-ala piiri vastavalt kaardile (käskkirja lisas 1).
3. Maa-ala omanikul või valdajal on kohustus arheoloogilises leiukohas teha arheoloogiline uuring enne ehitamist, teede, kraavide ja trasside rajamist ning muid mulla- ja kaevetöid. Uuringu vajaduse ja ulatuse määrab Muinsuskaitseamet lähtuvalt kavandatud tööde iseloomust ning mahust.
4. Muinsuskaitseamet kannab arheoloogilise leiukoha andmed kultuurimälestiste registrisse ja andmed edastatakse riigi maakatastrisse.

Otsuse peale on 30 päeva jooksul võimalik esitada vaie Muinsuskaitseametile haldusmenetluse seaduses sätestatud korras või kaebus Tallinna Halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

I. Asjaolud

- 1.1. MuKS § 25 lg 1 kohaselt on arheoloogiliseks leiukohaks maa- või veeala, kust on leitud arheoloogilisi leide, inimluid, ajalooliste ehituskonstruksioonide jäänuseid või muid arheoloogilisele kultuurikihile osutavaid elemente ja mis võivad neid elemente jätkuvalt sisaldada. MuKS § 24 lg 1 kohaselt on arheoloogiline leid maasse, maapinnale, ehitisse, veekogusse või selle põhjasetetesse ladestunud või peitunud arheoloogiline, sealhulgas

ajaloolise, kunstilise, teadusliku või muu kultuuriväärtusega inimtekkeline ese või esemete kogum, millel ei ole omanikku või mille omanikku ei ole võimalik kindlaks teha.

- 1.2. 2024. aasta sügisel teavitati Muinsuskaitseametit, et Popovitsa küla piirkonnas tegutsevad otsinguvahendi kasutajad, kellel puudub vastav luba, kes ei esita teavitusi ega otsinguaruandeid ning ei anna üle kultuuriväärtusega arheoloogilisi leide. Kõnealusest piirkonnast on arheoloogilisi leide kogutud ja teaduskogudesse üle antud alates 1995. aastast. 2004. aastal toimusid väiksemahulised arheoloogilised uuringud Järvere kinnistul, mille käigus leiti nii kivikalme kui ka selle vahetus läheduses oleva asulakoha olemasolu. Kivikalme alalt leitud esemed pärinevad Rooma rauaajast, ent kalme täpset ulatust ja iseloomu uuringutel välja ei selgitatud.¹ 2020. aastal leiti Sanatooriumi-Popovitsa tee lähedusest arheoloogilisi leide, 11.–19. sajandi keraamikat².
- 1.3. Nii Järvere kinnistult, kui ka selle lähiümbrusest on avastatud arheoloogilisi leide teadaolevalt ajavahemikust 3.–19. sajandini, sh 3.–4. sajandi ehtekatkeid, savinõukilde (sh silutud pinnaga käsikeraamika, varauusaegne kedrakeraamika), 16.–17. sajandil kasutusel olnud suurema kausi killud, põlenud ja põletamata luufragmente, värtnakedra katke, šlakki, *millefiori*-helme poolik, pronksist peakilpsõlg ja jahvekivi. Arheoloogilisi esemeid on leitud nii maapinna vahetust lähedusest kui ka kuni 60 cm sügavuselt. Avastatud leiud ja leiukontekst viitavad, et maa-alal asub I aastatuhande alguses, teadaolevalt 3.–4. sajandil, kasutatud kivikalme ja 11.–19. sajandil kasutatud asulakoht.
- 1.4. Eelpool toodud info põhjal võib järeldada, et maa-alal võib kultuuriväärtuslikke leide ja kultuurikihti jätkuvalt esineda, mistõttu on oht, et otsinguvahendi kasutajad leiukohast ka edaspidi leide eemaldavad kahjustades sellega maa sees säilinud kultuurikihti.

II. Menetlusosaliste ja kaasatud isikute arvamused

- 2.1. 21.01.2025 saatis Muinsuskaitseamet arheoloogilise leiukoha määramise eelnõu tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks Setomaa Vallavalitsusele, Siseministeeriumile, Politsei- ja Piirivalveametile, Elektrilevi OÜ-le ja eraomandis olevate kinnistute omanikele.
- 2.2. 05.02.2025 edastas Setomaa Vallavalitsus seisukoha, milles ei pidanud maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramist põhjendatuks. Nende hinnangul oleks arheoloogilise leiukohaga kaasnevad kitsendused liialt koormavad ja asjatud ning juhul kui tekib vajadus arheoloogilisteks uuringuteks, oleks see omaniku jaoks väga suur lisakulu. Ühtlasi viitas vallavalitsus hiljuti toimunud arheoloogilistele uuringutele Sanatooriumi-Popovitsa tee ääres, mille käigus neile teadaolevalt arheoloogilisi leide ei

¹ Aun, M. 2005. Archaeological Fieldwork in Setumaa in 2004. Arheoloogilised välitööd Eestis 2004 / Archaeological Fieldwork in Estonia 2004. 133–146.

² Randoja, K. 2020. Aruanne arheoloogilisest jälgimisest Võrumaal Setomaa vallas Popovitsa külas Sanatooriumi-Popovitsa tee kinnistul arheoloogiamälestise asulakoht (reg nr A27793) kaitsealal- ja võõndis. 20.05.20. Link: https://register.muinas.ee/ftp/Arheoloogiliste%20uuringute%20aruanded/L-24357_Ajlg_2020_RandojaK_ak-A27793_Vorumaa-Popovitsa.pdf

leitud. Ühtlasi ei ole neil andmeid, et seal piirkonnas oleks keegi otsinguvahendit kasutanud.

2.3. 10.02.2025 andis Järvere kinnistu omanik teada, et ta ei nõustu maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramisega, kuna tema hinnangul ei ole arheoloogilise kultuurikihi või leidude olemasolu kindel. Omanikule teadaolevalt on kinnistu alal vaid puhas liiv ning enne piirangute seadmist peaks veenduma arheoloogilise kultuurikihi olemasolus. Ühtlasi lisab arheoloogilise kultuurikihi määramine omanikule lisakohustusi.

2.4. 13.02.2025 esitas Politsei- ja Piirivalveamet ettepaneku planeeritava arheoloogilise leiukoha alast välja arvata vahetult piiri äärde jäävad Piiririba katastriüksused, kuna need katastriüksused on tulevikus seotud Eesti Vabariigi idapiiri väljaehitamise, mis on seotud Eesti riigi julgeolekuga. 17.02.2025 saatis Siseministeerium kirja, millega nõustus Politsei- ja Piirivalveameti tehtud ettepanekuga.

2.5. Teised menetlusosalised arvamust ei avaldanud.

2.6. Muinsuskaitseamet on esitatud arvamusi kaalunud:

2.6.1. Muinsuskaitseamet ei nõustu esitatud arvamustega, et Popovitsa külas arheoloogilise leiukoha määramine tooks kaasa ebamõistlikke või ülemääraast koormust maa-ala omanikele või oleks leiukoha määramine põhjendamatu. MuKS § 25 lg 1 sõnastab, et arheoloogiline leiukoht on maa-ala kus on leitud arheoloogilisi leide ja kus neid võib olla ka edaspidi. Nii Järvere kinnistult kui ka selle lähiümbruses, sh Sanatooriumi-Popovitsa tee juurest on leitud arheoloogilisi leide, sh arvukalt muinas- ja uusaegseid esemeid, ühtlasi on tuvastatud kivikalme olemasolu. Seega on maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramine asjakohane.

Lähtuvalt MuKS § 31 lg 1 kui mistahes kohas avastatakse tööde käigus arheoloogilisi leide, on leidja kohustatud tööd peatama, paiga säilitama ja leiust teatama Muinsuskaitseametile. Kuna maa-alalt on juba arheoloogilisi leide ja kultuurikihti avastatud, on kõikidele menetlusosalistele soodsam kui nad oskavad arvestada arheoloogiliste leidude olemasoluga ja võimalike arheoloogiliste uuringute läbiviimise vajadusega ka edaspidi kui maa-alale suuremaid ehitus- või kaevetöid kavandavad. Seejuures ei loeta loakohustuslikeks töödeks igapäevaseid töid (nt aiamaa rajamine). Keelatud on vaid otsinguvahendi kasutamine, välja arvatud MuKS § 29 lg 2 sätestatud eristustel, mida ei saa pidada ebamõistlikuks kitsenduseks.

2.6.2. Muinsuskaitseamet tõdeb, et teadaolevate andmete põhjal on arheoloogilisi leide või algses asukohas paiknevat arheoloogilist kultuurikihti avastamise tõenäosus väiksem vahetult riigipiiri ääres olevate Piiririba katastriüksustel. Sellest tulenevalt nõustub Muinsuskaitseamet osaliselt Politsei- ja Piirivalveameti ning Siseministeeriumi ettepanekuga vähendada arheoloogilise leiukoha ala ja mitte kaasata järgnevaid kinnistuid: Piiririba, KÜ 93401:001:0328 ja Piiririba, KÜ 93401:002:0280. Siiski ei

ole asjakohane arheoloogilise leiukoha maa-alalt välja jätta Piiririba, KÜ 73201:001:0078, kuna see asub teadaolevate arheoloogiliste leidudega maa-ala vahetus läheduses.

Ühtlasi ei takista maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramine riigipiiri väljaehitamist, kuigi tööde planeerimisel peab arvestama võimalike arheoloogiliste uuringute toimumisega. Seejuures ka arheoloogiliste leidude ootamatul ilmnemisel peab lähtuvalt MuKS § 31 lg 1 tööd peatama ja Muinsuskaitseametit teavitama – arheoloogilise kultuurikihi ootamatu tuvastamine on aga tunduvalt ebasoodsam kõikidele osapooltele. Seetõttu leiab Muinsuskaitseamet, et Piiririba kinnistu (KÜ 73201:001:0078) hõlmamine arheoloogilise leiukoha maa-alaks on põhjendatud ja aitab kinnistu omanikul ehitus- ja kaevetööde planeerimisel teha kaalutletud otsuseid. Muinsuskaitseamet juhib ka tähelepanu, et peale täiendava informatsiooni saamist, on põhjendatud juhtudel võimalik arheoloogiliseks leiukohaks olemine lõpetada või selle piire muuta.

III. Leiukoha määramise põhjendus

- 3.1. Arheoloogilise leiukoha leiud jagunevad kaheks, mis viitavad maa-ala mitmekihilisele ajaloole:
 - 3.1.1. I aastatuhande alguses, teadaolevalt 3.–4. sajandil kasutusel olnud matmispaik, kivikalme, mille täpne ulatus ja iseloom on ebaselge;
 - 3.1.2. II aastatuhande esemed, sh varauusaegse savinõu killud näitavad, et maa-alal on arvatavasti asulakoht, mida on kas järjepidevalt või hooti kasutatud mitmete sajandite vältel.
- 3.2. Arheoloogiline leiukoht kehtestatakse, kuna maa-alalt on leitud arheoloogilisi leide ning arheoloogilisele kultuurikihile osutavate ajalooliste allikate ja maa-alal tehtud arheoloogiliste uuringute ning maastikuanalüüsi põhjal võib see neid jätkuvalt sisaldada. Arheoloogilise leiukoha määramine annab võimaluse maa-alal toimuvate mulla- ja kaevetööde käigus saada piirkonna varasema asustusloo kohta lisainfot, sh arheoloogilise kultuurikihi iseloomu ja ulatuse kohta. Ühtlasi loob arheoloogiliseks leiukohaks määramine eelduse otsinguvahendi kasutamise ennetamiseks maa-alal ja veel säilinud arheoloogilise kultuurikihi lõhkumise metallesemete välja võtmisel.
- 3.3. Leiukoht asub Järvere (KÜ 73201:001:0077), Mäetaguse (KÜ 93401:002:0423), Raestiku (KÜ 93401:002:0156), Piiririba (KÜ 73201:001:0078) ja Sanatooriumi-Popovitsa tee (KÜ 93401:001:0241) katastriüksustel ligikaudu 3,5 ha suurusel alal. Leiukoha piiride määramisel on lähtutud nii arheoloogiliste leidude leiualadest, katastripiiridest kui ka maastikuloogikast.

- 3.4. Katastriüksused, millel leiukoht asub, on kasutusel maatulundusmaana, riigikaitsemaana või transpordimaana.
- 3.5. Maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramisega seatavad piirangud ei muuda seal paiknevate kinnisasjade senist sihtotstarbelist kasutamist võimatuks ega raskenda seda oluliselt, mistõttu ei ole käskkirjaga kehtestatavate kitsenduste puhul tegemist omandiõiguse intensiivse riivega. Arheoloogiliseks leiukohaks määramisel hakkab maa-alal kehtima otsinguvahendi kasutamise keeld. Samuti tuleb juurde kohustus teavitada Muinsuskaitseametit kaevetöödest maa-alal.
- 3.6. Arheoloogilise leiukoha säilimise tagamiseks peab igaüks rakendama ettevaatusmeetmeid ning isik, kelle kinnisasjal arheoloogiline leiukoht asub, peab viivitamatult teavitama Muinsuskaitseametit leiukoha rikkumisest või ohust selle säilimisele ning leiukoha asumisest kinnisasjal selle valduse üleandmisel rendi- või muu selletaolise suhte alusel. Arheoloogilise leiukoha piiresse jääva kinnisasja võõrandamise leping või asjaõigusega koormamise leping peab sisaldama sellekohast sätet viitega arheoloogiliseks leiukohaks tunnistamise õigusaktile.
- 3.7. Muinsuskaitseamet võib arheoloogilise leiukoha suhtes, kus on tuvastatud arheoloogilise kultuurikihi olemasolu, algatada kultuurimälestiseks tunnistamise menetluse. Amet lõpetab kaitse arheoloogilise leiukohana, kui leiukoht tunnistatakse seaduses sätestatud korras mälestiseks või kui leiukoht on läbi uuritud ja arheoloogilisele kultuurikihile osutavaid elemente ei ole enam säilinud.
- 3.8. Arheoloogilises leiukohas kehtib otsinguvahendiga otsimise keeld, välja arvatud MuKS § 29 lg 2 sätestatud korras. Arheoloogilise leiukoha määramisega keelustatakse maa-alal edasine otsinguvahendi kasutamine ja sellest tulenevalt piirkonna rüüstamine, st arheoloogiliste leidude eemaldamine maapinnast oma algsest leiukontekstist. Leidude eemaldamisel pinnasest ilma kultuurikihti arheoloogiliselt uurimata ei ole võimalik hinnata, kas tegemist on kohaga, millel on arheoloogiamälestise potentsiaal, st ei ole võimalik näha seoseid leidude ja kunagise inimtegevuse vahel kogu selle mitmekesisuses ning teaduslik informatsioon inimkonna ajaloo ja inimese suhte kohta looduskeskkonnaga läheb kaduma.
- 3.9. MuKS § 26 lg 1 sätestab, et arheoloogilise leiukoha määramisega on võimalik vajadusel piirkonnas rakendada ennetava meetmena uuringukohustust enne ehitamist, teede, kraavide ja trasside rajamist ning muid mulla- ja kaevetöid. Pärast maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramist hinnatakse uuringu määramise vajadust kõikide ehitus- ja kaevetööde puhul, k.a. siis, kui ehitusluba on väljastatud enne arheoloogilise leiukoha määramist. Uuringu eesmärgiks on tagada, et nimetatud tegevusega hõlmatud aladel ei läheks kaduma paigaga seotud oluline teave. Maaomanikule on planeeritud tööde tegemise ala uurimine enne tööde tegemist vähemkoormavam kui juba alustatud tööde peatamine arheoloogilise leiu ilmnemise tõttu (MuKS § 31, § 82).

Uuringukohustust tasakaalustab õigus saada hüvitist, kui Muinsuskaitseamet on uuringud määranud.

- 3.10. MuKS § 25 lg 3 p 4 võimaldab vajadusel määrata arheoloogilise leiukoha uuringukohustusest leevenduse. Popovitsa külas paikneval arheoloogilisel leiukohal uuringukohustust ei leevendata, kuna arheoloogilisi leide on leitud maapinna vahetust lähedusest. Seejuures ei kuulu loakohustuslike tööde hulka tavapärase aiamaa rajamise ja kasutamisega seotud tegevused.
- 3.11. MuKS § 25 lg 3 p 3 kohaselt tuleb alati enne tööde tegemist teha uuring, kuid olenevalt konkreetsest töö iseloomust ja täpsest asukohast, ei ole uuringute teostamine alati mõistlik. Samuti on oluline täpsustada, millist uuringu liiki rakendada. Muinsuskaitseameti poolt uuringu täpsema vajaduse määramine igal konkreetsel juhul tagab selle, et arheoloogiline kultuurkiht saab vähem kahjustada ning maa omanikule on see vähem koormavam, kui absoluutne uuringu tegemist kohustus. Maa-ala omanikul või valdajal on võimalus esitada taotlus Muinsuskaitseametile (info@muinsuskaitseamet.ee) vähemalt 30 päeva enne planeeritavat ehitamist, teede, kraavide ja trasside rajamist ning muid mulla- ja kaevetöid taotlus, kus on märgitud:
- 3.11.1. Taotluse esitaja nimi, kontaktandmed või esindaja andmed ning teatise esitamise kuupäev;
 - 3.11.2. Arheoloogilise leiukoha registri number ja nimi;
 - 3.11.3. Tööde tegemise asukoht (aadress);
 - 3.11.4. Taotluse esitamise eesmärk, sealhulgas kavandatava töö kirjeldus ja vajaduse korral täpsustavad joonised, ehitusprojekt või muu lisateave (nt viide ehitusregistrisse laetud dokumentidele);
 - 3.11.5. Töö eelduslik alustamise kuupäev ja kavandatav lõpetamisaeg.

(Allkirjastatud digitaalselt)

Marilin Mihkelson

Peadirektor

Liivi Varul, kaitsekorralduse spetsialist, liivi.varul@muinsuskaitseamet.ee, +37253026912

Lisa 1. Arheoloogilise leiukoha asukoht, piir ja koordinaadid.

Muinsuskaitseameti peadirektori 2025. a käskkirja nr 1-1/9
„Arheoloogilise leiukoha määramine“ juurde

Kaart 1. Arheoloogilise leiukoha asukoht.

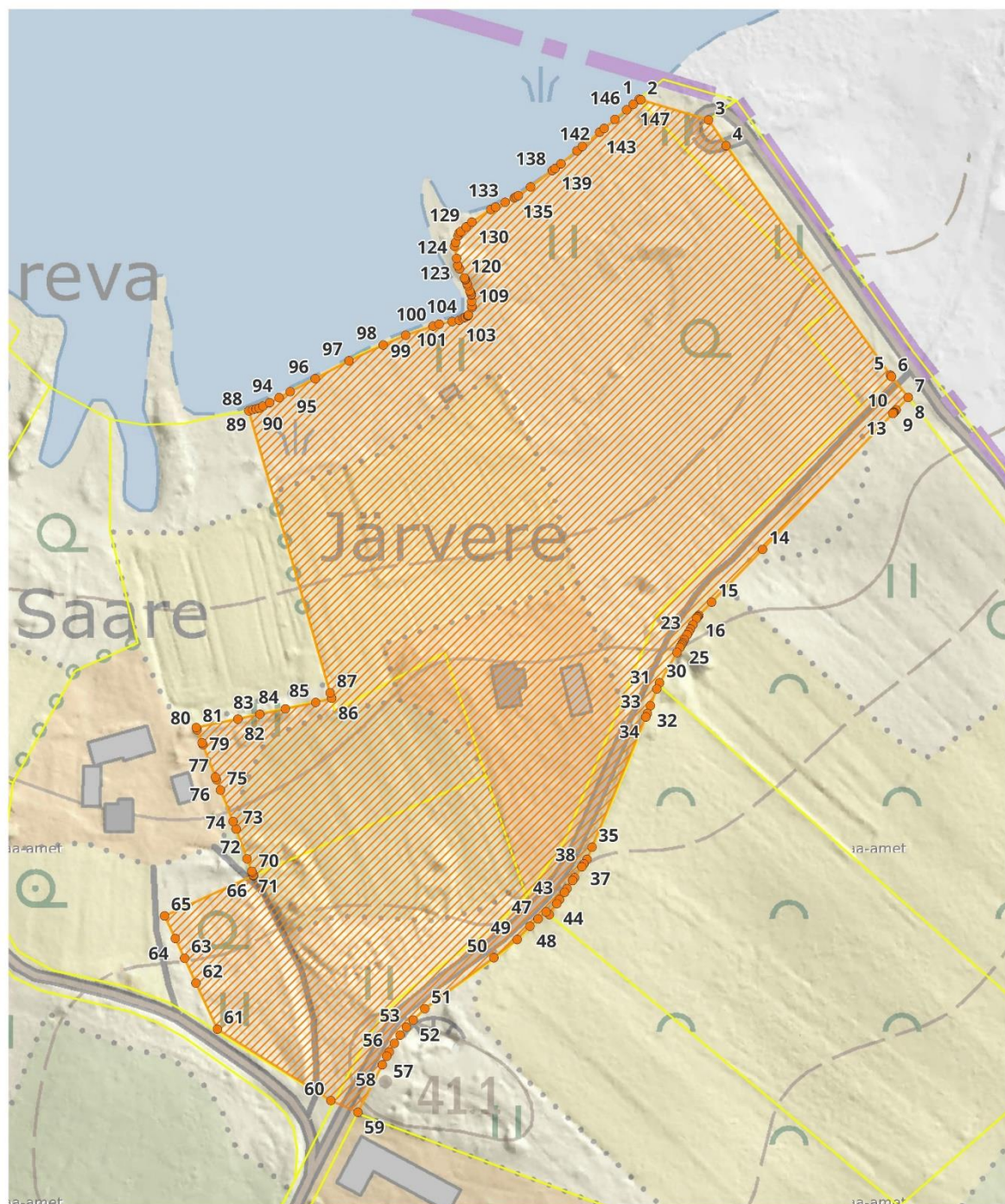

 Arheoloogiline leiukoht

Muinsuskaitseamet: 15.01.2025
Aluskaart: Maa-ja Ruumiamet 2025

Kaart 2. Arheoloogilise leiukoha piir.

- Arheoloogilise leiukoha nurgapunktid
- ▨ Arheoloogiline leiukoht
- ▭ KÜ 2025

0 20 40 m

Muinsuskaitseamet: 19.02.2025
Aluskaart: Maa - ja Ruumiamet 2025

Tabel 1. Arheoloogilise leiukoha piiri koordinaadid.

Nr	X	Y
1	6434699,229	715324,147
2	6434699,061	715324,689
3	6434692,777	715345,824
4	6434684,742	715351,291
5	6434613,01	715402,678
6	6434612,574	715402,999
7	6434606,071	715408,252
8	6434606,063	715408,249
9	6434602,137	715404,482
10	6434601,435	715403,809
11	6434601,329	715403,707
12	6434601,25	715403,631
13	6434601,014	715403,404
14	6434558,572	715362,715
15	6434542,062	715346,795
16	6434537,889	715342,777
17	6434537,54	715342,447
18	6434537,382	715342,299
19	6434536,968	715342,062
20	6434535,029	715340,932
21	6434533,646	715340,158
22	6434532,707	715339,624
23	6434531,854	715339,145
24	6434530,283	715338,253
25	6434529,394	715337,741
26	6434528,957	715337,493
27	6434528,457	715337,21
28	6434527,936	715336,9
29	6434526,317	715335,976
30	6434516,864	715330,526
31	6434514,948	715329,648
32	6434509,693	715327,652
33	6434507,32	715326,728
34	6434506,182	715326,241
35	6434465,504	715309,424
36	6434461,71	715307,859
37	6434460,26	715306,866
38	6434459,356	715306,255
39	6434455,949	715303,961
40	6434455,1	715303,355
41	6434452,542	715301,607
42	6434451,38	715300,827
43	6434449,11	715299,253

Nr	X	Y
44	6434447,849	715298,408
45	6434444,397	715296,079
46	6434445,281	715295,041
47	6434443,061	715292,548
48	6434440,797	715290,005
49	6434436,64	715286,016
50	6434430,947	715278,726
51	6434415,01	715257,185
52	6434411,456	715253,527
53	6434409,227	715251,44
54	6434406,763	715249,453
55	6434404,206	715247,657
56	6434401,508	715246,078
57	6434400,166	715245,295
58	6434397,498	715243,87
59	6434382,647	715236,249
60	6434386,294	715227,804
61	6434408,612	715192,344
62	6434423,026	715185,652
63	6434430,764	715182,094
64	6434436,963	715179,206
65	6434444,014	715175,859
66	6434456,605	715203,609
67	6434456,62	715203,641
68	6434456,694	715203,614
69	6434456,763	715203,586
70	6434457,576	715203,279
71	6434457,976	715203,118
72	6434461,851	715201,618
73	6434471,154	715198,196
74	6434473,518	715197,257
75	6434483,337	715193,309
76	6434486,592	715192,055
77	6434487,382	715191,737
78	6434497,535	715187,813
79	6434498,112	715187,563
80	6434502,187	715185,991
81	6434502,868	715185,733
82	6434505,524	715198,75
83	6434507,017	715205,62
84	6434508,716	715213,598
85	6434510,727	715223,074
86	6434512,02	715228,061

Nr	X	Y
87	6434513,744	715227,577
88	6434601,866	715202,156
89	6434602,2	715203,393
90	6434602,473	715204,472
91	6434602,715	715205,41
92	6434603,323	715206,559
93	6434604,406	715208,672
94	6434605,974	715211,64
95	6434607,84	715215,11
96	6434611,891	715222,929
97	6434617,492	715233,461
98	6434622,423	715244,17
99	6434625,479	715251,199
100	6434628,336	715259,741
101	6434628,94	715261,669
102	6434629,741	715265,702
103	6434630,164	715267,937
104	6434630,82	715269,192
105	6434631,135	715269,821
106	6434631,511	715270,57
107	6434631,608	715270,698
108	6434631,81	715270,808
109	6434634,101	715271,869
110	6434634,596	715271,859
111	6434636,03	715271,811
112	6434638,062	715271,731
113	6434638,172	715271,682
114	6434638,874	715271,405
115	6434639,38	715271,206
116	6434640,935	715270,594
117	6434641,608	715270,403

Nr	X	Y
118	6434642,821	715269,841
119	6434642,989	715269,765
120	6434643,361	715269,557
121	6434646,242	715268,009
122	6434647,276	715267,435
123	6434649,489	715267,103
124	6434653,311	715266,422
125	6434654,506	715266,819
126	6434656,55	715267,545
127	6434657,442	715267,902
128	6434657,881	715268,401
129	6434659,317	715270,095
130	6434660,829	715271,858
131	6434664,752	715277,776
132	6434665,512	715279,315
133	6434667,044	715282,287
134	6434668,421	715285,123
135	6434668,738	715285,704
136	6434669,102	715286,418
137	6434671,839	715290,219
138	6434676,964	715297,029
139	6434677,578	715297,88
140	6434679,031	715299,709
141	6434683,12	715304,709
142	6434684,5	715306,386
143	6434688,912	715311,769
144	6434690,114	715313,216
145	6434692,921	715316,577
146	6434695,939	715320,223
147	6434697,656	715322,29